ורבא אמר א"כ אין נדרים נשאלין לחכם תנן ומודין חכמים לרבי אליעזר בדבר שבינו לבין אביו ואמו שפותחים לו בכבוד אביו ואמו בשלמא לאביי דאמר אם כן אין נדרים ניתרין (ו) הכא כיון דאיחצף ליה הא איחצף ליה אלא לרבא דאמר אם כן אין נדרים נשאלין לחכם הכא אמאי פותחין אמרי כיון דכל נדרי לא סגיא להון דלאו חכם הכא נמי פותחין: ועוד אמר רבי אליעזר פותחין בנולד כו': מ"ט דרבי אליעזר אמר רב חסדא דאמר קרא [1]כי מתו כל האנשים והא מיתה דנולד הוא מכאן שפותחין בנולד ורבנן מאי טעמייהו קסברי הנהו מי מייתי והא אמר ר' יוחנן משום ר' שמעון בן יוחי כל מקום שנאמר נצים ונצבים אינן אלא דתן ואבירם אלא אמר ר"ל שירדו מנכסיהן אריב"ל כל אדם שאין לו בנים חשוב כמת שנאמר [2]הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי ותניא (ז) [3]ארבעה חשובין כמת עני ומצורע וסומא ומי שאין לו בנים עני דכתיב כי מתו כל האנשים מצורע דכתיב [3]אל נא תהי כמת וסומא דכתיב [4]במחשכים הושיבני כמתי עולם ומי שאין לו בנים דכתיב הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי

תניא

ורבא אמר אם כן אין נדרים נשאלין לחכם. אם כן דפותחין לו בכבוד המקום לא יהו נדרים נשאלים לחכם שכל אחד ואחד פותח פתח זה לעצמו שהרי פתח זה ראוי לכל הנדרים. וקשיא לן לי מהאי טעמא מודה רבי אליעזר בכבוד המקום אמאי פליג בכבוד אביו ואמו דהא איכא למיחש נמי להאי טעמא ואפשר דס"ל לרבי אליעזר דאיכא נדרים דקיבלו כולי האי שאין לאביו ולאמו זלזול בהן והני ליכא למפתח בהו בכבוד אביו ואמו הלכך כיון דכל נדרים לא סגי להו בהאי פתחא בנדרים דסגי להו נמי פותחין כדמסקינן בשמעתין ורבנן סבירא להו דאם איתא דפותחין לכולהו נדרי סגי ואם כן אין נדרים נשאלין לחכם הלכך בכולהו אין פותחין: עוד אפשר לי לומר דה"ק אמר אביי א"כ אין נדרים מותרין יפה ומש"ה מודה ר' אליעזר לרבנן בכבוד המקום ופליג בכבוד אביו ואמו בההוא טעמא גופיה וכדכתיבנא לעיל דרבי אליעזר לא חייש לטעמא דאין נדרים מותרין יפה ורבנן חייש. ורבא פליג עליה ואמר אין בכבוד המקום קושטא קאמרת דאיכא למיחש לאין נדרים נתרין יפה ומשום הכי כולי עלמא מודו דאין פותחין בו אבל בכבוד אביו ואמו אפילו רבנן לא חייש ביה לאין נדרים נתרין יפה דהא תנן דלכבוד מלוה אחת פותחין וכדכתיבנא במתני' וכבוד אביו ואמו נמי לא שנא אלא טעמייהו דרבנן דאסרי בכבוד אביו ואמו משום דאם איתא דפותחין כיון דבהאי פתחא סגי לכולהו נדרי אין נדרים נשאלין לחכם ור' אליעזר לא חייש להאי טעמא כלל: **תנן ומודים חכמים לר"א וכו' כיון דאיחצף ליה הא איחצף.** כיון שמתחלה העיז פניו לאסרן בהנאתו איחצף וכשפותחין לו בכבודן לא משקר ומש"ה פותחין דליכא למיחש: **הכא אמאי פותחין.** והא איכא למיחש דכיון דידע דפותחין לו בכבוד אביו ואמו אף הוא יפתח לעצמו ולא ילך אצל חכם: **כיון דכל נדרי לא סגיא להו הכא.** שהרי בשאר נדרים אין פותחין בהם בכבוד אביו ואמו ומתוך שאינו יודע למצוא בהן פתח צריך הוא שילך אצל חכם ה"נ פותחין שמתוך שהורגל לילך אצל חכם אף בנדרים הללו ילך אצלו: ד) **מתני' ועוד אמר ר' אליעזר פותחין בנולד.** אע"ג דאפסקוה רבנן למלתיה דר"א ליכא למידק מאי ועוד אע"ג דלייק הש"ס הכי בפרק עושין פסין (עירובין דף כג.) דשאני הכא דהוי להתירא וכאן דהתירא אליס טובא ומשום הכי אף על גב דאפסקוה רבנן למילתיה קתני ועוד: **וחכמים אוסרים.** משום דפתח דשכיח הוא דמשוי ליה לנדר נדר טעות אבל נולד לא: **ונעשה סופר.** ולריך לו תמיד או שהיה משיא את בנו ורגילין לאכול בסעודת הנשואין: **רבי אליעזר מתיר וחכמים אוסרין.** משום דנקט בני טובא הדר ותנא דבכולהו ר' אליעזר מתיר וחכמים אוסרין: **גמ' מאי טעמא דרבי אליעזר.** דאילו רבנן מסתבר טעמייהו כדכתיבנא במתני': **כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשך.** אף על גב דיתרו השביע למשה כדכתיב ויואל משה לשבת את האיש ויתן לו את צפורה [שמות ב] אפילו הכי משה רבינו לא היה נשבע אלא מתוך שהיה ירא מדתן ואבירם ולפיכך פתח לו הקב"ה כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשך: **ורבנן מאי טעמייהו.** מאי עבדי בהאי קרא: **קסברי הנהו מי מתו.** בתמיה: **כל מקום שנא' נצים ונצבים אינן אלא דתן ואבירם.** נצים שני אנשים עברים נצים (שמות ב) נצבים כדכתיב (שם ה) ויפגעו את משה ואת אהרן נצבים לקראתם ולא ידענן מאן נינהו אלמא אנשים שהיו נצים שהלשינו למשה דתן ואבירם היו והם עלמם היו בעדת קרח ושמע מינה דלא מתו: **אלא אמר ריש לקיש שירדו מנכסיהם.** והכי מפרשי ליה רבנן להאי קרא דכי מתו: **ארבעה חשובים כמת.** כבר פרשתי בפ"ק (דף ז: ד"ה שנא') מנלן דירדו מנכסיהם טפי מחד מהנך ארבעה: ירושלמי [עי' פ"ט ה"ד] ועוני לאו נולד הוא אמר רבי זעירא העניות מצויה ותהות לאו נולד הוא אמר רבי אילא התהות מצויה:

תניא

אין נדרים נשאלין לחכם. אם כן דפותחין לו בכבוד המקום לא יהו נדרים נשאלים לחכם שכל אחד ואחד פותח פתח זה לעצמו שהרי פתח זה ראוי לכל הנדרים. וקשיא לן לי מהאי טעמא מודה רבי אליעזר בכבוד המקום אמאי פליג בכבוד אביו ואמו דהא איכא למיחש נמי להאי טעמא ואפשר דס"ל לרבי אליעזר דאיכא נדרים דקיבלו כולי האי שאין לאביו ולאמו זלזול בהן והני ליכא למפתח בהו בכבוד אביו ואמו הלכך כיון דכל נדרים לא סגי להו בהאי פתחא בנדרים דסגי להו נמי פותחין כדמסקינן בשמעתין ורבנן סבירא להו דאם איתא דפותחין לכולהו נדרי סגי ואם כן אין נדרים נשאלין לחכם הלכך בכולהו אין פותחין: עוד אפשר לי לומר דה"ק אמר אביי א"כ אין נדרים מותרין יפה ומש"ה מודה ר' אליעזר לרבנן בכבוד המקום ופליג בכבוד אביו ואמו בההוא טעמא גופיה וכדכתיבנא לעיל דרבי אליעזר לא חייש לטעמא דאין נדרים מותרין יפה ורבנן חייש. ורבא פליג עליה ואמר אין בכבוד המקום קושטא קאמרת דאיכא למיחש לאין נדרים נתרין יפה ומשום הכי כולי עלמא מודו דאין פותחין בו אבל בכבוד אביו ואמו אפילו רבנן לא חייש ביה לאין נדרים נתרין יפה דהא תנן דלכבוד מלוה אחת פותחין וכדכתיבנא במתני' וכבוד אביו ואמו נמי לא שנא אלא טעמייהו דרבנן דאסרי בכבוד אביו ואמו משום דאם איתא דפותחין כיון דבהאי פתחא סגי לכולהו נדרי אין נדרים נשאלין לחכם ור' אליעזר לא חייש להאי טעמא כלל: **תנן ומודים חכמים לר"א וכו' כיון דאיחצף ליה הא איחצף.** כיון שמתחלה העיז פניו לאסרן בהנאתו איחצף וכשפותחין לו בכבודן לא משקר ומש"ה פותחין דליכא למיחש: **הכא אמאי פותחין.** והא איכא למיחש דכיון דידע דפותחין לו בכבוד אביו ואמו אף הוא יפתח לעצמו ולא ילך אצל חכם: **כיון דכל נדרי לא סגיא להו הכא.** שהרי בשאר נדרים אין פותחין בהם בכבוד אביו ואמו ומתוך שאינו יודע למצוא בהן פתח צריך הוא שילך אצל חכם ה"נ פותחין שמתוך שהורגל לילך אצל חכם אף בנדרים הללו ילך אצלו: ד) **מתני' ועוד אמר ר' אליעזר פותחין בנולד.** אע"ג דאפסקוה רבנן למלתיה דר"א ליכא למידק מאי ועוד אע"ג דלייק הש"ס הכי בפרק עושין פסין (עירובין דף כג.) דשאני הכא דהוי להתירא וכאן דהתירא אליס טובא ומשום הכי אף על גב דאפסקוה רבנן למילתיה קתני ועוד: **וחכמים אוסרים.** משום דפתח דשכיח הוא דמשוי ליה לנדר נדר טעות אבל נולד לא: **ונעשה סופר.** ולריך לו תמיד או שהיה משיא את בנו ורגילין לאכול בסעודת הנשואין: **רבי אליעזר מתיר וחכמים אוסרין.** משום דנקט בני טובא הדר ותנא דבכולהו ר' אליעזר מתיר וחכמים אוסרין: **גמ' מאי טעמא דרבי אליעזר.** דאילו רבנן מסתבר טעמייהו כדכתיבנא במתני': **כי מתו כל האנשים המבקשים טעמייהו.** מאי עבדי בהאי קרא: **קסברי הנהו מי מתו.** בתמיה: **כל מקום שנא' נצים ונצבים אינן אלא דתן ואבירם.** נצים שני אנשים עברים נצים (שמות ב) נצבים כדכתיב (שם ה) ויפגעו את משה ואת אהרן נצבים לקראתם ולא ידענן מאן נינהו אלמא אנשים שהיו נצים שהלשינו למשה דתן ואבירם היו והם עלמם היו בעדת קרח ושמע מינה דלא מתו: **אלא אמר ריש לקיש שירדו מנכסיהם.** והכי מפרשי ליה רבנן להאי קרא דכי מתו: **ארבעה חשובים כמת.** כבר פרשתי בפ"ק (דף ז: ד"ה שנא') מנלן דירדו מנכסיהם טפי מחד מהנך ארבעה: ירושלמי [עי' פ"ט ה"ד] ועוני לאו נולד הוא אמר רבי זעירא העניות מצויה ותהות לאו נולד הוא אמר רבי אילא התהות מצויה:

תניא

אנשים עברים נצים היו דתן ואבירם וכן (שמות ה) ויפגעו את משה ואהרן נצבים כלומר העלבים פגעו במשה ואהרן אינם אלא דתן ואבירם. שכן מלינו בהם (במדבר כו) אשר הלו נצתיב (שם טו) יאלו נצבים הלכך שני הם והם היו דתן ואבירם אלמא לא מתו: **אלא כדאמר ריש לקיש שירדו מנכסיהם.** וכיון דעניים הם לא היו יכולין לזהיקו שאין דבריהם נשמעין ועניות לאו נולד הוא דשכיח: **עני וכצורע ומי שאין לו בנים.** והנהו לא הוו מלורעים דאם עשירים היו יכולין לזהיק למשה אע"ג דמלורעים היו ועוד דאם כן היו משולמין מן הממונה וקומין לא היו דכתיב (במדבר טו) העיני האנשים ההם מנקר וגניה היו להם דכתיב הם וגניהם [ל"ל ונשיהם וגניהם והיינו קרא פרשת קרח ט"ז] פסוק כ"ז] אלא על כרחך עניים היו:

ארבעה חשובים כמתים. ונגולד כי האי דעוני מודו רבנן: **ארבעה חשובים כמתים.** ופקא מיניה למבני עלייהו רחמני:

אלא שירדו מנכסיהם.

הגהות הב"ח

(ו) גמ' נתרין יפה הכא כיון: (ב) רש"י ד"ה דכיון דאיחצף וכו' ולא אמר דמתחדש ולא נתחדש בלבו ופיו ולבו שוין: (ג) ד"ה אמרי וכו' שלא יתיר בעצמו: (ד) ד"ה ורבנן וכו' דהא קמ"ל וכו' אלא שירדו מנכסיהון וכו' ורבי אליעזר קאמר וכו' ואהכי אשמעי: (ה) ד"ה אינן אלא דתן וכו' בשעת הנדר והיו כמתים דלאו נולד הוא הס"ד:

מסורת הש"ס

(ו) ע"ז ה. ע"ש [לעיל ז:], (ב) [במדבר ל], (ג) [לקמן סה.], (ד) [פי' המשנה שיין לע"ת].

תוספות

אין נדרים נשאלין לחכם. אם פותחין בכבוד המקום אלא חרטה אחרת כל אחד ואחד יתיר נדרו בפ"ע ואתי לזלזולי: כיון דאיחצף חציף. וליכא למיחש פן יהיה בלבו לקיים הנדר בכל ענין דכיון דחליף כולי האי לא יתביים לומר לרבא דאמר אין נדרים נשאלין לחכם. לפי שאין החכם מוצא חרטה אלא מגוף הנדר הכא אמאי פותחין שהרי חרטה זאת אינה מגוף הנדר ויש לחוש דבכל נדרים לא ישאל לחכם: כיון דבכל נדרים לא בני בלא חכם. דלא אתרו רבנן לפתוח בכבוד אביו ואמו כ"א בזה לא יטעה וילך אצל חכם: ועוד אבר רבי אליעזר. קולא אחרת בנדרים והכא לא פרכינן כיון דאפקוה רבנן אמאי תנא ועוד כדפריך פרק שני דעירובין (דף כב.) דכיון דקולא היא אית ליה שפיר דאמרי' ועוד דלא פריך הכי אלא גבי חומרא (אלא) לפי שאין חידוש לאחמיר: **פותחין** בנולד ולא בחכמים אוסרין. פי' דבשביל הנולד אין עושה הנדר נדר טעות וטעמא דכל חרטה דע"י חרטה נעשה הנדר טעות ובטל מעיקרו: **מאי טעם** דרבי אליעזר. דמסבלא יש לנו לומר דאין פותחין בנולד: **כי מתו** כל **האנשים.** משה נדר שיהא בשביל אבל חמיו נדרי לפי שהיה ירא לשוב למלרים מפני דתן ואבירם ופתח לו הקב"ה פתח ממה שמתו ומיתה הוי נולד: **ורבנן.** פי' היכי סברי מתו בתמיה כל מקום שנאמר נלים כדכתיב שני אנשים נלים נלבים כדכתיב ויפגעו את משה ואת אהרן נלבים וכ"ש אותם שהיו נלבים פגעו במשה ואהרן וכל מקום נאו דוקא דאינו כתוב במקום אחר דאי משום דכתיב ודתן ואבירם יצאו נלבים הרי הוא מפרש בהדיא ולא אינטריך ליה: **אלא** שירדו מנכסיהם. ונגולד כי האי דעוני מודו רבנן: **ארבעה חשובים כמתים.** ופקא מיניה למבני עלייהו רחמני:

תורה אור השלם

1. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְיָן לֵךְ שֻׁב מִצְרָיִם כִּי מֵתוּ כָּל הָאֲנָשִׁים הַמְבַקְשִׁים אֶת נַפְשֶׁךָ:
שמות ד יט
2. וַתֹּאמֶר רָחֵל כִּי לֹא יָלְדָה לְיַעֲקֹב וַתְּקַנֵּא רָחֵל בַּאֲחֹתָהּ וַתֹּאמֶר אֶל יַעֲקֹב הָבָה לִּי בָנִים וְאִם אַיִן מֵתָה אָנֹכִי:
בראשית ל א
3. אַל נָא תְהִי כְּמֵת בַּשֶּׁר אֲשֶׁר בְּצֵאתוֹ מֵרֶחֶם אִמּוֹ וַיֵּאָבֵל חֲצִי בְשָׂרוֹ:
במדבר יב יב
4. בְּמַחֲשַׁכִּים הוֹשִׁיבַנִי כְּמֵתֵי עוֹלָם:
איכה ג ו

מוסף רש"י

שירדו מנכסיהן. כנגדן, לנגען, והוי נגד בטעות, ולר' אליעזר ילדו אחר שנדר ופותחין בנולד (ראמ"ה בשמו).

פירוש הרא"ש

בשלמא לאביי דאמר א"כ אין נדרים נתרין יפה. והיינו נמי טעמא דחכמים בכבוד אביו ואמו: **חבי נמי כיון דאחצפיה אחצפיה.** דכיון שהתליף פניו להדיר אביו ואמו ג"כ בשעת התיר נמי אם אין לו חרטה גמורה התליף פניו ויאמר שלא היה מניח בשביל כבודם: **הכא אמאי פותחין.** הכי נמי איכא למיחש שיפתח לעלמו ומשני כיון דשאר נדרים אין פותחין בכבוד אביו ואמו לא אתי למטעי כי אין חלוק בנדרים וכמו שנדר אחר צריך לבא לפני חכם גם בזה ילך לפני חכם: מ"ש דר' אליעזר. דמסתבר טעמייהו דרבנן דפתיחת נולד לא הוי חרטה מעיקרא: **כי מתו כל האנשים.** משה נדר לשבת במדין ובא לשוב למלרים ופתח לו הקב"ה פתח שאם היה יודע שמתו שונאיו לא היה נדר ואע"פ שנדר ליתרו חמיו מכל מקום עיקר הנדר היה משום דבלאו הכי לא היה רשאי לשוב למלרים מפני שונאיו: **קסברי.** הנהו מי מתו: בכל מקום שנאמר נצים נצבים אינם אלא דתן ואבירם. שכן מלינו בהם (במדבר כו) אשר הלו נצתיב (שם טו) יאלו נצבים הלכך שני אנשים עברים נצים היו דתן ואבירם וכן (שמות ה) ויפגעו את משה ואהרן נצבים כלומר העלבים פגעו במשה ואהרן והם היו דתן ואבירם אלמא לא מתו: **אלא כדאמר ריש לקיש שירדו מנכסיהם.** וכיון דעניים הם לא היו יכולין לזהיקו שאין דבריהם נשמעין ועניות לאו נולד הוא דשכיח: **עני וכצורע ומי שאין לו בנים.** והנהו לא הוו מלורעים דאם עשירים היו יכולין לזהיק למשה אע"ג דמלורעים היו ועוד דאם כן היו משולמין מן הממונה וקומין לא היו דכתיב הם וגניהם [ל"ל ונשיהם וגניהם והיינו קרא פרשת קרח ט"ז] פסוק כ"ז] אלא על כרחך עניים היו:

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

אין מפיריין לו. לגודר אלא בפניו של מדיר: **במדין לך.** מהו במדין לך אלא הכי קא"ל במדין נדרת לפני יתרו לך והתר בפני יתרו שאין מתירין לו לאדם אלא בפניו ויתרו הדירו למשה שלא לשוא מגרים מפני זותן אנשים המבקשים להורגו ואמר (י) רבי תלמיד חכם מיפר לעצמו: **ארגנא היה.** שאינה מבושלת. ואית דאמרי היה ממש שאכל אותה כשהיא חיה: **הוה מצטער לדקיהו בגופיה.** שהיה רואה לגלות הדבר (כ) שיהו מבזין אותו בני העולה: **איקשיל אשבועתיה.** נשאל על שבועתו: **מאי עבדיהו.** דשריתון ליה מ"ט לא אמריתון ליה לדקיהו דלא מציתו למשריה אלא בפניו: **מתני' שהן נגולד.** דדמו לגולד אבל הן ממש אינן גולד ופותחין בהן: **שאביה רע.** תולה גדרו (ל) ברעות אביה מכלל דאי לא הוה רשע היה נושא אותה: **או שעשה תשובה.** דהיינו גולד פותחין בה ואומר לו בשעת חרטה אילו היית יודע שאביה עושה תשובה כלום היית נודר והוא אומר לא. וה"ג מכלל ונחמ: **גמ' מפ גולד הוא.** דהוי גולד גמור ומאי קאמר אינו כגולד: **אמר רב הונא דאמר בדבר.** ברשעת אביה דמשמע כל זמן שאביה בחיים דודאי אם אמר שאיני נושא את פלונית סתם ודאי דקאמרת השתא דאמר שאביה רע לפי שהוא רשע אינו נושא את בתו ואהכי פותחין לו לומר אילו היית יודע שמת: **ורבי יוחנן אמר.** לא הוי גולד כלל דבשעה שנדר כבר מת (מ) אהכי פותחין לו דכבר מת בשעה שנדר והוה ליה בטעות. והא דאמר במתני' שהן כגולד דדמו לגולד פורתא:

מתיב

תניא (ת) **המודר הנאה מחבירו אין מתירין לו אלא** (ג) **בפניו מנה"מ אמר רב נחמן דכתיב** [1] **ויאמר ה' אל משה במדין לך שוב** (ג) **מצרים כי מתו כל האנשים אמר לו במדין נדרת לך והתר נדרך במדין דכתיב** [2] **ויואל משה אין אלה אלא שבועה דכתיב** [3] **ויבא אתו באלה** (ת) [4] **וגם במלך נבוכד נצר מרד אשר השביעו באלהים (חיים) מאי מרדותיה אשכחיה צדקיה לנבוכד נצר דהוה קאכיל ארנבא חיה א"ל אישתבע לי דלא מגלית עילוי ולא תיפוק מילתא אישתבע** (ג) **לסוף הוה קא מצטער צדקיהו בגופיה איתשיל אשבועתיה ואמר שמע נבוכד נצר דקא מבזין ליה שלח ואייתי סנהדרין וצדקיהו אמר להון חזיתון מאי קא עביד צדקיהו לאו הכי** (ג) **אישתבע בשמא דשמיא דלא מגלינא א"ל איתשלי אשבועתא [א"ל מתשלין אשבועתא] אמרי ליה אין אמר להו בפניו או אפילו שלא בפניו אמרי ליה בפניו אמר להון ואתון מאי עבדיתון מאי טעמא לא אמריתון** (ד) **לצדקיהו מיד** [5] **ישבו לארץ ידמו זקני בת ציון אמר רבי יצחק** (ס) **ששמטו כרים מתחתיהם: מתני' רבי מאיר אומר יש דברים שהן כגולד** [2] **ואינן כגולד** [7] **ואין חכמים מודים לו כיצד אמר קונם** (ו) **שאני נושא את פלונית שאביה רע אמרו לו מת או שעשה תשובה קונם לבית זה שאני נכנס שהכלב רע בתוכו או שהנחש בתוכו אמרו לו מת הכלב או שנהרג הנחש הרי הן כגולד** (ו) **ואינו כגולד** (ד) **ואין חכמים מודים לו: גמ' קונם שאני (נכנס לבית זה שהכלב) וכו' מת גולד הוא א"ר הונא נעשה כתולה נדרו בדבר ור' יוחנן אמר** (מ) (י) **כבר מת וכבר עשה תשובה** (מ) **קאמרי ליה**

מתיב

פגיא המודר הנאה מחבירו אין מתירין לו אלא בפניו. איכא מ"ד דדוקא כשהנדר לצורך חבירו כגון שנדר משה ליתרו לישב עמו להנאתו וכשבועת לדקיהו לנבוכד נצר דמייתי בסמוך שהיתה לתועלתו כדי שלא יבזוהו אבל נדר שנדר שלא לצורך חבירו מתירין לו שלא בפניו. ומסתברא דהא מילתא תליא במאי דפליגי בירושלמי[11] בטעמא דאין מתירין לו אלא בפניו דאיכא מ"ד התם דטעמא דמילתא מפני הבושה כלומר שיתביש מחבירו שהנדר היה להנאתו ועכשיו רוצה שיתירו לו והאי טעמא לא שייך אלא כשהנדר היה להנאתו הא לאו הכי משמע דמתירין אותו אפילו שלא בפניו איכא דיהיב טעמא התם מפני החשד כלומר שחבירו שהוא מודר ממנו לא ידע בהתירו וכשהוא נהנה ממנו יחשדנו שהוא עובר על נדרו ולהאי טעמא אפי' נדר שהוא שלא להנאת חבירו אין מתירין לו אלא בפניו דאיכא חשדא. ותו איכא דין הני תרי ליתני דלמ"ד מפני החשד כל שהודיעוהו מתירין לו אפילו שלא בפניו דתו ליכא חשדא ולמ"ד מפני הבושה אפי' הודיעוהו דוקא בפניו דכל שלא בפניו ליכא בושה: **והיכא דהוי** בפניו ובעל כרחו של חבירו פשיטא דמתירין בנדר שאינו להנאתו של חבירו אבל בנדר שהוא להנאתו ודאי אין מתירין לו אלא מדעתו וכן כתב ר"ת ז"ל. מיהו איכא שהתירוהו שלא מדעתו אי שרי נדרו או לא צריכא עיונא דבפרק השולח משמע דדיעבד הותר הנדר דאמרי' התם (גיטין לה:) גבי התקין ר"ג שתהא נודרת ליתומים וכו' ל"ש אלא שלא נשאת ופרכינן וליחוש דלמא חזלא לגבי חכם ושרי לה ואי דיעבד נמי לא מהני כי חזלא גבי חכם מאי הוי דהא נדר אלמנה להנאת יתומים הוא אלא ש"מ דאפי' להנאת חבירו כל שהתירוהו בדיעבד מותר וה"נ מדשרו ליה סנהדרין לגדקיהו ואי אפילו בדיעבד אינו מותר היכי הוי שרי ליה לגדקיהו לגלויי מילתא משמע דיעבד שרי. וכ"ת אכתי קשיא דנהי דדיעבד שרי לכתחלה מיהו אסור ושרו ליה סנהדרין לגדקיהו איכא למימר דלדבר מצוה מתירין ולגדקיהו הוה מצטער ביותר כשלא היה יכול לגלות ומתבטל ע"י כך ממלאכת שמים וגם מצות המלך שמצוה עליהם להתירו מצוה היא עליהם לקיים וכך תרלו בתוספות ומ"מ משמע דדיעבד מותר דאי לא מאי אהני ליה לגדקיהו מאי דשרו ליה וכדמוכח נמי ההוא דגיטין. ואחריס אמרו שאין אלו ראיות דלעולם אפילו דיעבד אינו מותר שהרי הכתוב לווח בגדקיהו ומעניש בדבר דכתיב וגם במלך נבוכד נצר מרד אשר השביעו באלהים וכן כתב הרא"ש ז"ל ולא ראה מה עלתה בו וכסנהדרין והיא דגיטין נמי לאו ראיה היא דנדר אלמנה מכיון שנדרה ליתומים מה תועלת יש לתיתוקות באיסור פירותיה ועוד דהכי קאמרינן דלמא חזלא לגבי חכם ושרי לה ותחשוב להיות מותרת ויתבאר הדבר במסכת גיטין בס"ד: **מתני' יש דברים שהן כגולד ואינן כגולד.** לפי שהוא כתולה נדרו בדבר דכיון דאמר שאביה רע משמע כל זמן שאביה רע ולפיכך כשמת או עשה תשובה שרי: **גמ' נעשה כתולה נדרו בדבר.** כדפרישית ומש"ה שרי אפי' בלא שאלת חכם. והכי איתא בירושלמי [פ"ט ה"ג] דאמרינן התם מפני שהוא כתולה נדרו בדבר כלומר קונם שאני נהנה לאיש פלוני כל זמן שהוא נודם שחורים לבש לבנים מותר רבי זעירא בשם רבי יוחנן אף הוא אינו צריך שאלה לחכם: **ר' יוחנן אמר כבר מת וכבר עשה תשובה קאמרינן.** כלומר שמת קודם נדרו והוה ליה נדר טעות. ול"ע לרבי יוחנן היכי קתני יש דברים שהן כגולד דכיון דכבר מת לא דמי לגולד כלל:

תנא

ו א מיי' פ"ו מהלכות שבועות הל' ז ופ"ד מהל' נדרים הל' ה סמג לאוין רמא טוש"ע י"ד סימן רכח סעיף כ:
ז ב מיי' פ"מ מהלכות נדרים הלכה ב סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רלב סעיף יט:

תורה אור השלם

1. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְיָן לֵךְ שֹׁב מִצְרַיִם כִּי מֵתוּ כָּל הָאֲנָשִׁים הַמְבַקְשִׁים אֶת נַפְשֶׁךָ:
שמות ד יט
2. וַיּוֹאֶל מֹשֶׁה לְשֶׁבֶת אֶת הָאִישׁ וַיִּתֵּן אֶת צִפֹּרָה בִּתּוֹ לְמֹשֶׁה:
שמות ב כא
3. וַיִּקַּח מְזֶרַע הַמְّלוּכָה וַיִּכְרֹת אִתּוֹ בְרִית וַיְבִאֵהוּ אָתוֹ בָּאָלָה וְאֶת אֵילֵי הָאָרֶץ לָקָח:
יחזקאל יז יג
4. וְגַם בְּמֶלֶךְ נְבוּכַדְנֶאצַּר מָרַד אֲשֶׁר הִשְׁבִּיעוּ בֵאלֹהִים וַיִּקַּשׁ אֶת עָרְפּוֹ וַיְאַמֵּץ אֶת לִבּוֹ מִשּׁוּב אֶל יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:
דברי הימים ב לו יג
5. יֵשְׁבוּ לָאָרֶץ יִדְּמוּ זִקְנֵי בַת צִיּוֹן הֶעֱלוּ עָפָר עַל רֹאשָׁם חָגְרוּ שַׂקִּים הוֹרִידוּ לָאָרֶץ רֹאשָׁן בְּתוּלֹת יְרוּשָׁלִָם:
איכה ב י

מוסף רש"י

ויואל משה. מדרשו לשון אלה. נשבע לו שלא יחזור ממצרים כי אם ברשותו (שמות ב כא). ואינן כגולד. שעושין מכסה פתח, שאין לסם תורת גולד (ראש"ה בשמו). נעשה כתולה נדרו בדבר. כלומר שאיני נושא פלונית כל ימי אביה, דמסיק לדעתיה, הילכך פותחין במיתתו, אבל לעיל הא לא אמר קונם שאיני נהנה לפלוני שאינו סופר, הילכך גולד ממש ואין פותחין בו, דהא לא אסיק ספרותו לדעתיה (שם). וכבר מת. ולא הוי גולד הילכך פותחין בו, ואפי' דקאמר שהן כגולד שדומין לגולד (שם).

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמו בגאלה וכתיב וגם במלך: (ב) שם לאשתבע ליה לסוף: (ג) שם לאו הכי הוה דאישתבע בשמא דשמיא דלא מגלית א"ל איתשילית אשבועתאי אמר להון מתגלין על שבועתא אמרי ליה: (ד) שם אמריתון ליה לגדקיהו: (ה) שם אמר ר' יצחק מלמד שמטו: (ו) שם אמר קונם שאיני כל"ל וכן לקמן: (ז) שם ואינן כגולד: (ח) שם ור' יוחנן אמר וכבר מת: (ט) שם קאמרינן ליה: (י) רש"י ד"ה במדין לך וכו' ואמר רבן גמליאל תלמיד חכם אינו מתיר לעצמו. ל"כ עי' לקמן בדף פא ע"ב: (כ) ד"ה הוה מצטער וכו' הדבר כדי שיהיו מבזין: (ל) ד"ה שאביה רע תולה נדרו ברשעות אביה: (מ) ד"ה ור' יוחנן וכו' ואהכי פותחין לו דכיון דכבר מת בשעה שנדר הוה ליה בטעות:

גליון הש"ם

בר"ן ד"ה תניא וכו' דיהיב טעמא. עי' לעיל דף ז ע"ב בר"ן ד"ה נדוהו בפניו:

פירוש הרא"ש

המודר הנאה מחבירו. פי' ה"ר אליעזר ממי"ץ שנדר לדעת חבירו אין מתירין לו אלא בפניו פי' מדעתו כמו אין חבין לאדם אלא בפניו דהיינו מדעתו דכיון דלדעתו נדר אין לחתיר אלא מדעתו מיהו אם התירו שלא בפניו הוא התרה כדחזינן בגדקיהו שהיה לדיק גמור והתיר נדרו אלא בפני נבוכדנצר ואתיר ואמור לחכם להתירו והם הוצרכו לעשות מפני אימת המלך ולשנא דהמודר הנאה לא משמע כפירושו אלא משמע שנדר הנאה ממנו בפניו ולריך שיתירו לו לתתלה בפניו ומפרש טעמא בירושלמי מפני החשד ומפני הבושה דיהן לחבירו יודע שנדר הימנו אם לא יודע כמו כן בהתרה יתבטלו שמזגל בנדרו וגם לריך שיתביש בפניו בהתרה וכשהוא בפניו מתירו בעל כרחו ול"ל דעתו: מתני' יש דברים שהם כגולד. נראים כגולד ואינן כגולד ופותחין בהן ואין חכמים מודין לו: אמרו לו מת. בגמרא פריך והא מיתה גולד הוא: גמ' מיתה גולד הוא. והיאך ל"ל מאיר דפותחין במיתת אביה: נעשה כתולה נדרו בד"א. כאילו פירש כל זמן שאביה קיים הלכך לא הוי גולד אבל מנאי גמור לא הוי הלכך לריך התרה וכן משמע פשטא דמתני' מדקתני יש דברים שהם כגולד ואינם כגולד מכלל דפותחין לו ומתירים לו אבל בירושלמי גרס אמר אמר מפום נדר טעות כבר מת אב כבר מת כלב ר' אלעי בשם ר"א מפני שהוא כתולה נדרו בדבר כלומר קונם שאני נהנה לפלוני כל זמן שהוא שחורים לבש לבנים מותר בו ר' זעירא בשם ר' יוסי אף הוא אינו לריך היתר חכם: וכבר מת. אמרו לו כבר מת אביה וכבר עשה תשובה הלכך הוי נדר טעות מעיקרא והכי [פירוש] דמתני' יש דברים שהם כגולד כלומר שהחרטום חכמים כגולד אע"פ שאינן כגולד דגזר ר"מ מת כבר אבו לא מת ואין חכמים מודים לו דלא גזרינן מת כבר אבו לא מת הלכך נדר טעות הוא מעיקרא ואפי' התרה לא בעי:

תוספות

דתנן המודר הנאה מחבירו. שנדר בפניו שלא יהנה ממנו אין מתירין אלא בפניו לכאורה משמע דלפניו היינו דבעי מדעתו וקשה דהכא לא שייך נדר מעצמו שלא יהנה מחבירו ואין שום סברא שיעקרך דעתו להתיר נדרו לכ"ע דבפניו אינו אלא מפני החשד ואפילו בע"כ כיון שיהיה בפניו וכן משמע במדין לך והתיר נדרך אפילו בע"כ דיתרו ואמי קונגיא דהכא כטעמא דמפני החשד ובירושל' מפרש שני טעמים אחד מפני החשד שלא יחשדנו שעובר על נדרו ולא נשאל לחכם ולאותו טעם ג"כ דעתו דבפרישתי ועוד מפרש טעם אחר מפני בושה שלא רוצים שיתביש בפניו (ס) ומשמעי כטעמא דמפני החשד ולא כפר"ת דגגין שמפרש בדבר שעשה לו טובה על ידי הנדר דהכא במודר הנאה אייר ולא קאמר המדיר מחבירו: אמרו לו בפניו. וא"ת מה בדעתו של לדקיהו מה היתה מועלת לו שהתרה שלא בפניו וסנהדרין למה התירו לו וי"ל דלדקיהו היה מצטער ביותר על שלא היה מגלה הבשורה והיה מתבטל ממלאכת שמים והוי כמו לדבר מצוה ועי"ל דמצוה על החכמים לעשות רצון המלך ולדבר מצוה מתירין כדפרישית: אמרו לו מת. וגמרא פריך מת גולד הוא: בתולה נדרו בדבר. פירוש בתה שהוא רע והוי כמפרש דלקמן שאביה קיים: רבי יוחנן אומר וכבר מת. והוי נדר בטעות ומותר בלא הפרה והכי קאמר ר"מ יש דברים שדומה לגולד דדומה כלולו מת אחר הנדר דאיכא למיטעי ואפ"ה לא חיישינן וחכמים אוסרין דחיישינן דלמא חיישינן מלתא במת אחר הנדר וכן גזרינן כשעשה תשובה אבו אלא עשה.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

תנא תולה נדרו בדבר. והיינו ריש"א דשאביה רע. ותנא נדר בטעות דהיינו סיפא נדר כעורה והרי היא נאה. והא דלא אמרינן בסיפא גבי כעורה ונעשת נאה[ז] היינו טעמא משום דאדם רע עשוי לעשות תשובה ועשוי למות הלכך אומדים דעתו דכי אמר שאביה רע כל זמן שאביה רע קאמר משא"כ נאשה כעורה שאין עשויה להיות נאה הלכך לא היה בדעתו שתהא מותרת לו לכשתהא נאה. הרשב"א ז"ל. אי נמי אי אמר הכי שאני נושא אשה פלונית שהיא כעורה כדקתני שאביה רע ה"נ דמשמע כל זמן שהיא כעורה אבל הכא כיון דלפלונית כעורה קאמר לא משמע כתולה נדרו בדבר. החכם הותיק ר' שמואל בן החכם הגדול רבי יהודה בר חסדאי ז"ל: **מתני' ועוד אמר ר"מ פותחין מן הכתוב בתורה.**

דאע"ג דאקקתין בפ' ארבעה נדרים (לעיל כב.) דלא פתחין בשם בוטה כמדקדות חרבי[ח] וכדשמואל דאמר כל הנודר אע"פ שמקיימו נקרא רשע וכדרבי נתן דאמר כל הנודר כאילו בנה במה דהתם שאני דהוו איומים גדולים ואי אפי' על דעת הנהו נדר יתבייש אומר כן נמצא שאין נדריו נתרין יפה אבל הני דמני תנא הכא לא חמירי לאינשי כולי האי: **גמ' ולימא כל דמיעני לאו עני גמור.** היכי קתני דפותחין לו שמא יעני ואי אתה יכול לפרנסו וקתני ליה בהדיא מן הכתוב בתורה דאלמא מיחייב בהכי ליימא ליה כל דמיעני לאו עני גמור שאהיה מחויב לפרנסו לבדי מאי דמטי לי לפרנסיה בהדי כולי עלמא מפרנסנא ליה ורשאי הוא בכך אע"פ שאסר עליו נכסיו שהרי לא יתן בידו אלא ליד גבאי וכיון שאם רצה גבאי ליתן לאחר הרשות בידו שרי להוה ליה כי ההיא דתנן (לעיל מח.) נותן לאחר משום מתנה והלה מוחר בו: **כל הנופל אין נופל לידי גבאי אחלה.** אלא שואל מקרוביו ומתפרנס והיא שעתא קצבר אקרא דכתיב[ט] וחי אחיך עמך: **מתני' פותחין לאדם בכתובה אשתו.** שאומרין לו אילו היית יודע שיהא עליך לפרוע כתובתה כלום נדרת אי אמר לאו מתירין אותו: **גמ' שמעת מינה מטלטלי משתעבדי לכתובה.** פלוגתא היא דר"מ ורבנן (כתובות פח.): **והא קתני שער ראשך ושער ראשך מטלטלי הוו.** ואמר לו ר"ע דמחייב לזבוני לפרוע כתובתה: **הכי קאמר ליה אפי' אתה מוכר שער ראשך ואוכל.** היא טורפת כל הקרקעות אפי' לא יאמר לך דבר אלא שתטרף למכור שער ראשך לאכול: **שמעת מינה אין מסדרים לב"ח.** פלוגתא היא בפרק המקבל (ב"מ קיד.) איכא מ"ד דמיחיין לו מטה ומפך וכלי אומנותו[ט] ומזון י"ב חדש דגמר מיכה מערכין ואיכא מ"ד אין מסדרין ומדתנן הכא אפי' אתה מוכר שער ראשך ש"מ דאין מסדרין: [י] **ומר אין מקריעים שער דאשה.** כלומר אין ה"נ דמסדריס מיהו ה"ק ליה אפי' אתה עושה לפניס משורת הדין ואינך רוצה בסדור לא תחשוב להפטר דלעולם אין קורעין כתובתה כדי שאם ימלא לך לאחר מכן תחזור ותגבה דנהי דתנן בערכין[כ] נתן סלע והעשיר אין לו עליו כלום וסדור מערכין גמרי' ליה ה"מ לענין סדור אבל לענין השג יד לא: ומדאמרי' **הכא** שמעת מינה מטלטלי משתעבדי לכתובה שמע' מהא דלדידן דקי"ל דמטלטלי לא משתעבדי לכתובה אפי' מיניה דידיה לא משתעבדי וטעמא משום דאין זמן כתובה ידוע ושמא לא תגבה לעולם וכשהיא גובה אינה גובה אלא ע"י מיתה וגרושין הלכך לא סמכה דעתה אלא על הקרקע ומש"ה ארבנן הוצא כתה של כתובה מחוב דעלמא אע"ג דמטלטלי דיתמי לבע"ח לא משתעבדי כי היכי דגבו מייניה אפי' מגלימא דעל כתפיה והכי מוכחא שמעתא דחבילה דבפרק האומר דקדושין (דף סה:) ולר"מ[ט] עדיפא טפי כתובה מבעל חוב דעלמא דנהי דמטלטלי דיתמי לבע"ח לא משתעבדי לכתובה משתעבדי:

מתני'

מתיב רבי אבא[ו] אקונם שאיני נושא לפלונית בעורה והרי היא נאה שחורה והרי היא לבנה קצרה והרי היא ארוכה מותר בה לא מפני שכעורה ונעשת נאה שחורה ונעשת לבנה קצרה ונעשת ארוכה אלא שהנדר טעות בשלמא לרב הונא דאמר נעשה כתולה נדרו בדבר תנא תולה נדרו בדבר ותנא נדר טעות אלא לר' יוחנן דאמר כבר מת וכבר עשה תשובה למה לי למתני תרי זימני נדר טעות קשיא: **מתני'**[ב] ועוד אמר ר"מ פותחין לו מן הכתוב שבתורה ואומרין לו אילו היית יודע שאתה עובר על [1]לא תקום ועל לא תטור ועל [2]לא תשנא את אחיך בלבבך [1]ואהבת לרעך כמוך [3]וחי אחיך עמך [3]שהוא עני ואין אתה יכול לפרנסו אמר אילו הייתי יודע שהוא כן לא הייתי נודר הרי זה מותר: **גמ'** א"ל רב [ג]הונא בר רב קטינא [ד]לרבנן נימא כל דמעני לאו עלי נפיל מאי דמטי לי לפרנסו בהדי כ"ע מפרנסנא ליה א"ל אני אומר כל הנופל אינו נופל לידי גבאי תחלה: **מתני'**[ג] פותחין לאדם בכתובת אשתו ומעשה באחד שנדר מאשתו הנאה והיתה כתובתה ת' דינרים ובא לפני ר"ע וחייבו ליתן לה כתובתה אמר לו רבי ח' מאות דינרין הניח אבא נטל אחי ד' מאות ואני ד' מאות לא דיה שתטול היא מאתים ואני מאתים א"ל ר"ע אפי' אתה מוכר שער ראשך אתה נותן לה כתובתה אמר לו אילו הייתי יודע שהוא כן לא הייתי נודר והתירה רבי עקיבא: **גמ'** מטלטלי מי משתעבדי לכתובה אמר אביי קרקע שוה ח' מאות דינר והקתני שער ראשו ושער ראשו מטלטלי הוא ה"ק אפי' אתה מוכר שער ראשך ואוכל שמעת מינה[ה] [ה]אין מסדרין לבעל חוב אמר רב נחמן ברבי יצחק לומר

כתובתה עד שתפרע לה הכל משלם. ואית דאמרי אין מסדרין לבעל חוב אין עושין לו סדר של חיות שאין מניחין לו מה שסדרו חכמים כדאמרינן התם שמניחין לו כלי תשמישו ומטה וכו':

מתני'

[ח] א מיי' פ"ח מהל' נדרים הלכה ג סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רלב סעי' ו:

[ט] ב מיי' פ"ו מהלכות שכירות הל' יא טוש"ע י"ד סי' רכח סעי' י:

[י] ג טוש"ע שם סעי' ט:

מוסף רש"י

אין מסדרין לבעל חוב. מסדרין, שמין להניח לו כרחי חייו, לשון והעריך אותו, ליטנא אחריינא שמסדרין, לשון שריר, ושתיהן שמעתי (ב"מ קיג:).

תוספות

בשלמא לרב הונא כו'. תמי מילי דלא דמו אהדדי לכך תנא לתרוייהו: אלא לר' יוחנן דאמר כבר מת והוי נדר טעות למה לי למיתני. כלומר היינו הך דלקמן וטובא קשה דהא הכא פליגי רבנן ודבר דלקמן לא פליגי ותס כן למיכי טובא ותומר הר"ם דה"פ למה לי למתני תרתי ליתני הך בכא גבי הך דלקמן דמיירי בנדר טעות והכי נמי בפרק עשרה יוחסין (קדושין דף עד.) דקאמר אלא למ"ל לדברי המכשיר הם מכשיר בנתם אבא אבא שאול מאי אתא לאשמועינן ופירוש אמאי לא תנא הא מילתא דאבא שאול גבי ר"ג ורבי יהושע וקן התם דקאמר מאי קמ"ל יש ממון מחייבי כריתות תניינא חדא זמנא כלומר ויתיבי התם מילתא דר"ע וטעמא דלא פליגי רבנן בהך דכעורה ומצאת שהיא נאה דלא שייך למיגזר אטו היכא שאינה נאה בשעת הנדר ושוב נעשית נאה אבל הכא איכא למיגזר אטו דהוי נולד: **שמא יעני.** ומימה כל מאן דמתעני עלי נפיל. בתמיה ומאי פתיחה היא בשביל כך לא יתחרט ואף כי יעני אין מוטל עליו לפרנסו לימנו ליה גבאי ויתפרנס עם שאר עניי העיר: **אינו נופל לידי גבאי תחלה.** כלומר מיד שהעני אין הגבאי מפרנסו מיד ומוטל על היחידים לפרנסו: **בכתובת אשתו.** ולא אמרי' [דאין פותחין] בפרעון הכתובה דהוי נולד: **מוכר שער ראשך.** מפרש בגמרא: ש"מ מטלטלי משתעבדי לכתובה. ופליגי בזה ר"מ ורבנן בפרק האשה שנפלו (כתובות דף פח.): דרבנן סברי דכתובה גרועה מנכ"מ ולא משתעבדי לה מטלטלי דאפי' מייניה [אינה גובה]: **אפי' אתה מוכר שער ראשך ואוכל.** כלומר לריך אתה ליתן לה כל אשר לך ואפי' תצטרך למכור שער ראשך למזונותיך אבל ודאי לפרוע הכתובה לא היה מוכר: ש"מ אין מסדרין לב"ח. ופלוגתא היא בפרק המקבל (ב"מ דף קיד.) דאיכא מ"ד מסדרין מניחין לו כלי תשמישו וכ"ש שער ראשו:

מתני' רבי אליעזר אומר אם אינו יודע כל הנדר כולו אינו יודע אם נדר בדבר אם נדר בטעות אם נדר בשגגה אם נדר באונס אם נדר בדבר שאינו בידו אם נדר בדבר שלא נברא עדיין אם נדר בדבר שלא נברא אינו יודע אם נדר בדבר שלא נברא אינו יודע אם נדר בדבר שלא נברא אינו יודע

מתני' אומן בימים. ימים טובים ושבתות שבהן מותר ושאר ימות השנה אסור: **הותר הראשון הותר כולן.** כדלקימנא בפ' ד' נדרים[ד] שתלאן כולן בראשון: **אמר שאיני נהנה לזה קרבן ולזה קרבן לריכין פתח לכל אחד ואחד.** אע"פ שאמר כל טענותיו בתוך כדי דיבור: **גמ' אמר רבא.** מתני' דמשוי חילוק בין היכא דאמר כולכם להיכא דאמר לזה קרבן ולזה קרבן: **ר"ש היא דאמר[ב] עד שיאמר [שבועה] לכל אחד ואחד.** דתנן במסכת שבועות[ג] היו חמשה מודעין אותו וכו' ר"ש אומר לעולם אינו חייב עד שיאמר לכל אחד ואחד שבועה לא לך ומצא בכולן לשקר אבל אמר שבועה לא לך ולא לך אינו חייב אלא אחת להכי נמי מתני' היכא דאמר קונם שאיני נהנה לכולכם והותר באחד הותר בכולן: **ופיפוק לי דאין רע.** אמאי קא מהדר תנא דהיכא דאמרו לו והלא המיושן יפה למעייס דלא הוי נדר דמשמע דוקא יפה דאי לא הוי לא רע ולא יפה לא הותר ותיפוק ליה דלא הוי נדר דאינו רע והר"ל נדר בטעות: **ועוד יפה קתני.** והכי נמי גבי אשה[ג] זו לא מפני שהיא כעורה ונעשת יפה אח"כ או שהורה ונעשת לנהנה אלא נאה ונהנה מעיקרא: **מתני' וייפוה.** שקישטוה והלבישוה וגרלית יפה: **גמ' מעשה לספור.** דריש קתני אם היא נאה מעיקרא[ד] הוי נדר בטעות אבל אם נעשת נאה ע"י קישוט כגון הך דר' ישמעאל ה"ל נולד ואין פותחין בנולד והדר קא מפיק מעשה (הוא) אפי' היכא דנעשת נאה ע"י קישוט פותחין לו: **חסורי מיחסרא והכי קתני.** רבי ישמעאל אומר אפי' כעורה ונעשת נאה ע"י קישוט אינו נדר ופותחין לו ומעשה נמי וכו' לומר שאין מקרעין שטר כתובה: **מתני'** [ה]פותחין בימים טובים ובשבתות בראשונה היו אומרים אותן הימים מותרין ושאר כל הימים אסורין עד שבא ר"ע ולימד [ב]שהנדר שהותר [ג]מכללו הותר כולו [ד]כיצד [ג]אמר קונם שאיני נהנה לכולכם הותר אחד מהן הותרו כולן שאיני נהנה לזה ולזה הותר הראשון הותרו כולן הותר האחרון האחרון מותר וכולן אסורין [ד](הותר האמצעי הימנו ולמטה מותר הימנו ולמעלה אסור) שאני נהנה לזה קרבן ולזה קרבן צריכין פתח לכל אחד ואחד [ה] [ד]קונם יין שאני טועם שהיין רע למעיים אמרו לו והלא המיושן יפה למעיים הותר במיושן ולא במיושן בלבד הותר אלא בכל היין [ו]קונם בצל שאני טועם שהבצל רע ללב אמרו לו הלא הכופרי יפה ללב הותר בכופרי ולא בכופרי בלבד הותר אלא בכל הבצלים מעשה היה והתירו ר"מ בכל הבצלים: **גמ'** הותר האחרון האחרון מותר וכולן אסורין מאן תנא אמר רבא [ו]ר"ש היא דאמר עד שיאמר שבועה לכל אחד ואחד: קונם יין שאני טועם וכו': ותיפוק ליה דאין רע אמר ר' אבא ועוד יפה קתני: קונם בצל שאני טועם שהבצל וכו': ותיפוק ליה דאין רע אמר ר' אבא ועוד יפה קתני: **מתני'** [ה]פותחין לאדם בכבוד עצמו ובכבוד בניו אומרים לו אילו היית יודע שלמחר אומרין עליך כך היא ווסתו של פלוני מגרש את נשיו ועל בנותיך יהו אומרין בנות גרושות הן מה [ז]ראתה אמן של אלו להתגרש ואמר אילו הייתי יודע שכן לא הייתי נודר ה"ז מותר: [ט]קונם שאני נושא את פלונית כעורה והרי היא נאה שהורה והרי היא לבנה קצרה והרי היא ארוכה מותר בה לא מפני שהיא כעורה ונעשת נאה שהורה ונעשת לבנה קצרה ונעשת ארוכה [י]אלא שהנדר טעות ומעשה באחד שנדר מבת אחותו הנייה והכניסוה לבית ר' ישמעאל וייפוה אמר לו ר' ישמעאל בני מזו נדרת אמר לו לאו והתירה ר' ישמעאל באותה שעה בכה ר' ישמעאל ואמר בנות ישראל נאות הן אלא שהעניות מנוולתן וכשמת ר' ישמעאל היו בנות ישראל נושאות קינה ואומרות בנות ישראל על ר' ישמעאל בכינה וכן הוא אומר בשאול [1]בנות ישראל[יא] על שאול בכינה: **גמ'** מעשה לסתור חסורי מחסרא והכי קתני ר' ישמעאל אומר אפילו כעורה ונעשת נאה שהורה ונעשת לבנה קצרה ונעשת ארוכה מעשה באחד שנדר מבת אחותו והכניסוה לבית ר' ישמעאל וייפוה וכו' תנא ולא חייש' שיסקר מתוך הכוסה: **לא מפני שהיא כעורה ונעשת נאה.** דבכי האי גוונא לא שרי לפי שאינו כתולה נדרו בדבר כדפרישית לעיל [מה: ד"ה תנא] ואפילו בפתחא נמי לא שרי דנולד הוא אלא שהנדר טעות ואינו צריך היתר חכם: **גמ' מעשה לספור.** היאך מביא מעשה לסתור דבריו דמעיקרא קתני דכעורה ונעשת נאה אסור ומתר הכי קתני מעשה שהמיהו ר' ישמעאל: **חסורי מיחסרא והכי קתני.** אפי' כעורה ונעשית נאה דס"ל דפותחין בנולד ועבד נמי עובדא ואפ"ה לא קיי"ל כוותיה אלא שרו אלא בנמצאת נאה: שן

מפני שהם רעים: ומשני הדא ועוד קאמר. הדא מפני שאינם רעים ומהאי טעמא לחודיה מותר בהם ועוד מפני שהן יפין: מתני' פותחין לאדם בכבוד עצמו ובכבוד בניו. כגון אם נדר לגרש את אשתו: מה ראתה אמן להתגרש. אם לא שמצא בה ערות דבר ומצא שפוגם את בניו ולא חיישינן שמא שקר כי יהיה בוש לומר שאינו חושש בכבוד בניו: אלא שהנדר טעות מעיקרו. שבשעת הנדר היתה לנגה: ומעשה בר' ישמעאל. בגמרא פריך מעשה לסתור: וכן הוא אומר בנות ישראל על [ל"ל אל] שאול בכיתה: גמ' מעשה לסתור. וכי דרך הכתוב להביא מעשה לסתור מה שאמר מעיקרא ותקמר דוקא שהיתה כעורה וייפוה: ותתירה ר' ישמעאל. דקסבר כיון שיכולין ליפותה לא היתה כעורה מעיקרא:

לומר שאין מקרעין שטר כתובה. מדא מפני שאינם רעים ומהאי טעמא לחודיה מותר בהם ועוד מפני חיים. שמצא לשם פתח להתחדש החכם מתיון ושאר הימים שאין עליהם חרטה נשתרין בתיפוקין: שהנדר שהותר מקצתו הותר בולו. אע"פ שלא מצא פתח על כולו דלא נדר מעיקרא אלא על דעת שתתקיים כולו ומצא התרת מקצתו פתח לכולו: קונם שאיני נהנה לבולכם הותר אחד מהם. ע"ש חרטה בהתרת חכם או מעצמו כגון שהיה אביו אחד מהם: לזה ולזה. לעיל בפרק ד' נדרים (דף כו:) מוקי כגון שאסר על הראשון בקונם ואמר על השני ה"ז כראשון והשלישי כשני וכן כולם הותר הראשון הותר כולם כי כולם תלויין בו: לזה קרבן ולזה קרבן. בגמרא מוקי לה כר"ש דאמר גבי שבועת הפקדון אם היו ה' תובעין אותו וכפר ונשבע והודה לאינו

לומר שאין מקרעין בתובה. ומיפטר דלעולם יתחייב בה אף אם אין לו בלתי שער ראשו ופקא מיניה דאם יעשיר יפרענה כולה לעולם מסדרין דהכי דטעמא דמסדרין דגמר מיהה [מיהה] מערכין ונערכין תנן נתן פלא והעשיר אינו נותן לו כלום ר"ל דלענין הפא יד לא גמרינן מערכין אלא לענין סידור דכתיב בקרא ואם אך מערך הוא מערך החייבו מערכין והלכך מדינא דב"ש ר"ל דמסדרין אבל מדינא דהפא לא [נשוה] לענין: פותחין לאדם בימים טובים. נמי שנדר שלא לשתות יין עד שלשים יום אומרים לו אילו היית יודע שם בעיסה שבתות וימים טובים מי היית נודר: נדר שהותר מקצתו הותר כולו: שאני נהנה לזה ולזה. לעיל פרק אלו נדרים (דף כו:) אוקימנא דתלאן זה בזה דאמר קונם שאני נהנה לפלוני לכך הותר הראשון הותרו כולן דתלאין בו הותר האחרון שאין אומרים לו אם אינו נהנה לזה קרבן ולזה קרבן. דכיון דאמר קרבן לכל אחד וא' כל אחד נדר בפני עצמו ולא נתבטל נדר של חבירו

מתני' פותחין בימים טובים. שאומרים לו אילו היית יודע שאסור להלטער בשבת היית נודר אי אמר לאו מתירין אותו: **אבל נדר שהותר מקצתו הותר כולו.** ילפינן לה בירושלמי[ט] מדכתיב ככל היוצא מפיו יעשה [במדבר ל] דמשמע דוקא בשכולו קיים: **רישא אמר קונם שאיני נהנה לכולכם הותר אחד מהן הותרו כולן.** למר במשנה ולמר במעמיד כדאי' בפ' ד' נדרי' (לעיל כו.): **שאיני נהנה לזה ולזה.** אוקי לה התם כגון שתלאן זה בזה ומשו"ה הותר הראשון הותרו כולן שכולן היו תלויין בראשון: **הותר האחרון האחרון מותר וכולן אסורין.** שהראשונים אינם תלויין בו: **שאני נהנה לזה קרבן ולזה קרבן צריכין פתח לכל אחד.** דכל חד וחד הוי נדר בלאפי נפשיה: **גמ' מאן תנא.** דמדקתני לזה קרבן ולזה קרבן צריכין פתח לכל אחד ואחד אלמא דלעולם לא הוי פרטא אלא אם אמר לזה אכל חד וחד הא לאו הכי לא אמר לזה ולזה בו"ו אלא בו"ו כללא הוי ומאן תנא אמר רבא ר"ש היא דאמר בפרק שבועת הפקדון (שבועות לו:) גבי היו ה' תובעים אותו ואמר לא לך לא לך לעולם אינו חייב על כל אחד ואחד עד שיאמר שבועה על כל אחד ואחד הא לאו הכי בין בו"ו בין בלא ו"ו כללא הוי: ולענין הלכה קיימא לן כרבי שמעון דסתם לן תנא הכא כווותיה ובפרק האיש מקדש (קדושין מו.) נמי סתם לן כווותיה במתני' בהתקדשי לי בתמרה זו התקדשי לי בזו ואף על גב דבפרק הפקדון גבי שבועה לא לך אינא סתמא דלא כוותיה [ט]ומה לי חד סתמא ומה לי תרי סתמי אם"ש כיון דשקלי וטרו אמוראי אליבא דר"ש בסוגיא דקדושין נקטינן כוותיה וכן פסקו ר"מ והרמב"ן ז"ל: **מתני' קונם יין שאני טועם שהיין רע למעיים הותר במיושן.** בלא פתח כלל וכן נמי הותר בכופרי בלא פתח כיון דלא נתכוון מעולם למיושן ולכופרי וכבר כתבתי זה בפרק ד' נדרים (לעיל כו:) בס"ד: **גמ' ופיפוק לי דאין רע.** ל"ל למימר שהמיושן יפה למעייס אפי' לא יהא יפה כיון דלא הוי רע הותר במיושן שהרי הוא תלה נדרו שהיין רע למעייס: **ועוד יפה קתני.** חדא דאין רע ובהכי שרי ואין צריך לומר כשהוא יפה: **מתני' פותחין לאדם בכבוד עצמו.** המדיר את אשתו עד שיגרשנה פותחין לו בכבוד עצמו ובכבוד בניו אומרים לו אילו היית יודע שלמחר אומרין עליך כך היא ווסתו של פלוני מגרש את נשיו ועל בנותיך יהו אומרין בנות גרושות הן מה [ז]ראתה אמן של אלו להתגרש ואמר אילו הייתי יודע שכן לא הייתי נודר ה"ז מותר: [ט]קונם שאני נושא את פלונית כעורה והרי היא נאה שהורה והרי היא לבנה קצרה והרי היא ארוכה מותר בה לא מפני שהיא כעורה ונעשת נאה שהורה ונעשת לבנה קצרה ונעשת ארוכה [י]אלא שהנדר טעות ומעשה באחד שנדר מבת אחותו הנייה והכניסוה לבית ר' ישמעאל וייפוה אמר לו ר' ישמעאל בני מזו נדרת אמר לו לאו והתירה ר' ישמעאל באותה שעה בכה ר' ישמעאל ואמר בנות ישראל נאות הן אלא שהעניות מנוולתן וכשמת ר' ישמעאל היו בנות ישראל נושאות קינה ואומרות בנות ישראל על ר' ישמעאל בכינה וכן הוא אומר בשאול [1]בנות ישראל[יא] על שאול בכינה: **גמ'** מעשה לסתור חסורי מחסרא והכי קתני ר' ישמעאל אומר אפילו כעורה ונעשת נאה שהורה ונעשת לבנה קצרה ונעשת ארוכה מעשה באחד שנדר מבת אחותו והכניסוה לבית ר' ישמעאל וייפוה וכו' תנא

יא א מיי' פ"ו מהל' שבועות הל' יא סמג לאוין רמא טוש"ע י"ד סימן רטו סעיף ב וסי' רכט סעיף ג:

יב ב מיי' פ"ח מהל' נדרים הלכה ו סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רכט סעיף ג:

יג ג מיי' שם פ"ד הלכה יא סמג שם טוש"ע שם וע"ש:

יד ד מיי' שם פ"ח הל"ז סמג שם טוש"ע י"ד סימן רלב סעיף ט:

טו ה מיי' פ"ו מהלכות שבועות הלכה יא סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רכח סעיף ט:

טז ו מיי' פ"ח מהל' נדרים הלכה ג סמג שם טוש"ע י"ד סי' רלב סעיף ו:

מוסף רש"י

פותחין בימים טובים ובשבתות. שאם נדר שלא יאכל כל ימות השנה, פותחין לו מרגע כך, כלומר נדרת על דעת להתענות בשבתות וימים טובים, אם אמר לאו הותר (לעיל כה:). בראשונה היו אומרים. כ"ד של רשב"ם אומרים, אותן הימים, שבתות וי"ט (שם). הותר כולו. וכולן מותרין (שם). קונם יין שאני טועם. כהקדש יהא עלי יין שאני טועם (ברכות נא.). והלא הכופרי. בגל של אומו מקום (לעיל כו:). הותר בכופרי. שלא נדר אלא מאומו שהוא רע ללב ולא בכופרי (שם). והתירו ר"מ בכל הבצלים. לקבצר נדר שהותר מקצתו הותר כולו (שם). עד שיאמר שבועה לכל אחד ואחד. גבי המשה מוציאין אותו מן לנו פקדון שיש ביקר, ואמר שבועה שאין לך ביני לא לך ולא לך, אינו חייב אלא אחת, עד שיאמר שבועה לכל אחד ואחד (קדושין מד.). דאמר שבועה לא לך, שבועה לא לך, דחייב על כל אחד ואחד קרבן (לקמן פז:).

פי' הרא"ש (המשך)

חייב על כל אחד אחד קרבן עד שיאמר שבועה לכל אחד ואחד אבל רבנן קאמרי אם אמר שבועה לא לך ולא לך הוי פרטא וחייב על כל אחד ואחד והוא הדין הכא אם אמר לא לזה ולא לזה כל אחד הוי נדר בפני עצמו: גמ' **הא** מני ר"ש **היא.** דדפריסים במתני': ותיפוק ליה דאינו רע. אין יפן ונבל כופרי קא פריך אמאי הולרך לומר שהיין יפן טוב למעיים ונבל כופרי טוב נלב ואפי' לא יהו לא טובים ולא רעים מותר בהם כי לא נדר אלא

תוספות

לומר שאין מקרעין בתובה. ומיפטר דלעולם יתחייב בה אף אם אין לו בלתי שער ראשו ופקא מיניה דאם יעשיר יפרענה כולה לעולם מסדרין דהכי דטעמא דמסדרין דגמר מיהה [מיהה] מערכין ונערכין תנן נתן פלא והעשיר אינו נותן לו כלום ר"ל דלענין הפא יד לא גמרינן מערכין אלא לענין סידור דכתיב בקרא ואם אך מערך הוא מערך החייבו מערכין והלכך מדינא דב"ש ר"ל דמסדרין אבל מדינא דהפא לא [נשוה] לענין: פותחין לאדם בימים טובים. נמי שנדר שלא לשתות יין עד שלשים יום אומרים לו אילו היית יודע שם בעיסה שבתות וימים טובים מי היית נודר: נדר שהותר מקצתו הותר כולו: שאני נהנה לזה ולזה. לעיל פרק אלו נדרים (דף כו:) אוקימנא דתלאן זה בזה דאמר קונם שאני נהנה לפלוני לכך הותר הראשון הותרו כולן דתלאין בו הותר האחרון שאין אומרים לו אם אינו נהנה לזה קרבן ולזה קרבן. דכיון דאמר קרבן לכל אחד וא' כל אחד נדר בפני עצמו ולא נתבטל נדר של חבירו

וגמרא מוקי לה כר"ש דאמר צריך שבועה לכל אחד ואחד דלרבנן דפליגי עליה כי נמי אמר קרבן שאני נהנה לזה ולזה הוי כל אחד קרבן: ר"ש **הוא דאמר.** אינו חייב קרבן שבועה לכל חד וחד עד דאמר שבועה לכל אחד ואחד ורבנן פליגי דכי אמר שבועה לא לך ולא לך חייב על כל אחד ואחד והכי נמי בקרבן לקמן הוי כל חד נדר בפפיה נפשיה: ותיפוק ליה דאין רע. אין יפן ונבל פריך למה לי למימר שהוא טוב: ועוד יפה. כלומר חדא ועוד קתמר. דחקו בספקא ל"ש ואית ספרים דלא גרסינן ליה: בכבוד עצמו ובכבוד אשתו. ולא אמרי' שיתביים ואמר לאו חדעתא דהכי נדרי: כעורה והיא נאה מותרין. בלא שאלה דהוי נדר טעות: לא מפני שנעשית לבנה. כלומר אז לא הייתי מתיר דהוי נולד: ומעשה. בגמרא פריך מעשה לסתור: וייפוה. מפרש בגמרא שעשה לה שן זהב והוי נולד: בכבה ר' ישמעאל. מתון רחמנות:

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות